

Babicz, Józef

Józef Staszewski 1887-1966

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/2, 357-359

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



JÓZEF STASZEWSKI
1887—1966



W dniu 5 września 1966 r. zmarł w Warszawie prof. Józef Staszewski, zasłużony w wielu dziedzinach geografii, a szczególnie na polu jej dydaktyki i historii.

Urodził się 18 września 1887 r. w Tarnopolu, gdzie też ukończył szkołę średnią. Studia uniwersyteckie w dziedzinie geografii i nauk przyrodniczych odbywał we Lwowie i Wiedniu. Podczas pierwszej wojny światowej, będąc w niewoli rosyjskiej, poznał obszary nad Bajkałem i średnią Angarą. W okresie rewolucji uczył w polskim gimnazjum w Irkucku. Po powrocie do Polski w 1921 r. był do 1939 r. nauczycielem geografii w gimnazjum w Tarnopolu, publikując jednocześnie pod pierwotnym swoim nazwiskiem Józef Haliczner artykuły m. in. w tamtejszym „Głosie Polskim“ (np. nry 1, 6, 7, 46, 48 z 1932 r.). Zamieszczał zarazem liczne prace w *Encyklopedii nauk politycznych*, „Roczniku Ziemi Wschodnich“, „Przeglądzie Klasycznym“, „Czasopiśmie Geograficznym“, „Przeglądzie Geograficznym“ i innych czasopismach. W tym okresie opracował też *Słownik geograficzny* (wydany czterokrotnie w latach: 1933, 1935, 1948, 1959), a w 1937 r. ogłosił książkę *Ziemia polska jako podłoże państwa i pracy człowieka*. W tym samym roku otrzymał tytuł doktora na uniwersytecie lwowskim na podstawie pracy z zakresu geografii zaludnienia.

W okresie okupacji stał się ofiarą dyskryminacji rasowej, przechodząc przez kaźnię hitlerowskie aż do obozu koncentracyjnego w Grossrossen, skąd wydostał się w maju 1945 r. Po wojnie osiadł w Sopocie, podejmując pracę w Państwowym Pedagogium w Gdańsku, przemianowanym w 1946 r. na Wyższą Szkołę Pedagogiczną. W 1953 r. Ministerstwo Oświaty powołało go na kierownika Katedry Geografii Regionalnej w tej uczelni. W dwa lata później otrzymał tytuł docenta, w 1957 r. zaś — profesora nadzwyczajnego. W tym czasie wydał kilka wartościowych podręczników: *Geografię fizyczną w liczbach*, prace z zakresu toponomastyki oraz historii nauk o Ziemi, a w szczególności geografii antycznej i średniowiecznej. Zgromadził też bogaty zbiór książek i atlasów, który przed śmiercią ofiarował Instytutowi Geografii PAN.

Był to człowiek wielkiej pracowitości, obdarzony żywym umysłem. Uważając jednak siebie za niedoścignionego w znajomości problemów geograficznych, nie dopuszczał dyskusji i krytyki ze strony innych specjalistów. Stąd też w jego publikacjach, zwłaszcza z zakresu historii geografii, spotkać można zbyt śmiałe oceny, wielka zaś liczba podjętych tematów uniemożliwiała mu ich dogłębne opracowanie.

Zebrana przez A. Puffową w Instytucie Geografii PAN bibliografia prac J. Staszewskiego, którą zawiera nr 2/1967 „Przeglądu Geograficznego“, liczy ok. 150 pozycji. Wśród nich zasługują na uwagę następujące prace z historii geografii:

1. *Szlakami Sobieskiego przez Podole. W 250-letnią rocznicę Wiednia*. Tarnopol 1933.
2. *Idee geograficzne w pismach marszałka Józefa Piłsudskiego*. „Czasopismo Geograficzne”, nr 2—4/1938.
3. *Rewizja poglądów na starogrecką spuściznę geograficzną*. „Przegląd Kłasyyczny”, 1939.
4. *Nazwy Europy i Azji. Karta z dziejów geografii starogreckiej*. „Przegląd Geograficzny”, nr 2/1955.
5. *Nazwy kontynentów i oceanów. Rozdział z dziejów rozwoju geografii*. „Geografia w szkole”, nr 1/1956.
6. *Zagadnienia geografii fizycznej w dziele Jana Sniadeckiego*. Tamże, nr 4/1956.
7. *Odkrycie Baltyku*. „Poznaj świat”, nr 3/1956.
8. *Ziemia na tarczy Achillesa*. Tamże, nr 6/1956.
9. *Nazwy geograficzne na obszarze Polski. Próba syntezy*. „Przegląd Geograficzny”, nr 1/1956.
10. *Geografia fizyczna Jana Sniadeckiego na tle epoki*. Tamże, nr 4/1956.
11. *Dwa tysiące lat Idów Marcowych*. „Rejsy”, nr 12/1956.
12. *Tysiąc osiemset lat Kalisza*. „Geografia w szkole”, nr 4/1957.
13. *Morze Bałtyckie w holenderskim atlasie nawigacyjnym van Keulena z r. 1695*. „Biuletyn Nautologiczny”, nr 11—12/1958.
14. *Alexander Humboldt's Gedanke der Isothermen Linien*. „Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt Universität zu Berlin. Mathematische-Naturwissenschaftliche Reihe”, nr 4—5/1958—1959.
15. *Aleksander Humboldt — podróżnik i geograf*. „Geografia w szkole”, nr 3/1959.
16. *Rodowód miana geografii u Ptolemeusza*. „Przegląd Geograficzny”, nr 2/1959.
17. *Infante Dom Henrique o Navegador*. „Biuletyn Nautologiczny”, 1960.
18. *Srodowisko geograficzne w nauce antycznej*. „Zeszyty Geograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku”, 1960, t. 2.
19. *Początek idei kulistości ziemi*. „Przegląd Geograficzny”, nr 2/1961.

20. *Geneza teorii zlodowacenia pleistocenińskiego*. „Zeszyty Geograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku”, 1961, t. 3.
21. *Chorografia Jerzego Retyka*. Tamże.
22. *Pomiar ziemi Eratostenesa*. „Geografia w szkole”, nr 4/1962.
23. *Badania i teorie naukowe w spuściznie naukowej M. P. Rudzkiego*. „Przegląd Geograficzny”, nr 4/1962.
24. *Geneza i znaczenie nazwy Bałtyku*. „Przegląd Morski”, nr 9/1962.
25. *Polska i Bałtyk na mapie świata z Ebsdorfu*. „Zeszyty Geograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku”, 1962, t. 4.
26. *Stanisława Staszica synteza hysometrii Polski*. Tamże.
27. *Srednia wysokość Polski według mapy geognostycznej Stanisława Staszica*. „Czasopismo Geograficzne”, nr 4/1963.
28. *Sierakowski, Lelewel a „Portugaliae Monumenta Cartographica”*. „Przegląd Geograficzny”, nr 1/1963.
29. *„Rusztowanie kuli ziemskiej” Filipa Buache’a*. Tamże, nr 4/1963.
30. *Kartometria w nauce o Ziemi*. „Zeszyty Geograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku”, 1963, t. 5.
31. *Zaslugi Maurycyego Rudzkiego w dziedzinie nauki o Ziemi*. „Geografia w szkole”, nr 1/1964.
32. *System dziejów Ziemi i aktualizm geologiczny Hugona Kolltāja*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 1/1964 oraz w języku francuskim: „Archives Internationales d’Histoire des Sciences”, 1965, nr 70—71.
33. *Mapy nawigacyjne Bałtyku w atlasie morskim van Keulena z końca XVII wieku*. „Przegląd Geodezyjny”, nr 6/1964.
34. *Mapa izoterm kuli ziemskiej Ryszarda Wiszniewskiego z roku 1853 w nowym oświetleniu*. „Przegląd Geograficzny”, nr 4/1964.
35. *Mappa mundi z Ebsdorfu jako źródło wiedzy geograficznej średniowiecza*. Tamże, nr 1/1966.
36. *Historia nauki o Ziemi w zarysie*. Warszawa 1966.

Józef Babicz